

V R T E C .

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 7.

V Ljubljani, 1. julija 1893.

Leto XXIII.

Gôrskemu studentu.

Kakó vesel na dan kipiš,
Studenček, izpod skalne stene,
Kakó prijetno žuboriš
Nizdòl hitèč z goré snežene.

Nevidna moč od vòdnh tál
Drví naprej te v svet neznani,
Za valom glasen bega vâl
Motèč tišino gôrské plani.

Vrh sivih skal kopneči sneg
Vodíc prosojnih ti ne móti,
Ne móti jih peščeni breg
Hiteče v dol po trdi póti.

Slobòden si na gôrskih tleh,
Srebrno-čist, do dná prozoren,
Vesél na gôrskih si vrhéh,
Poskočen, uren in zgovoren.

A ko z gorovja v dol prispèš,
Pridružiš reki se mogočni,
Tedáj slobòdi tej odmrèš,
Odmrèš radósti tej poskočni.

Šumèl boš dôli sred livád,
Ob bregu cvetke bodo cvele,
Razcvitala se bo vzpomlád,
Veselo ptice bodo pele :

A tebi cvet ne bode cvèl,
Poslušal ti ne bodeš petja,
Otožen v strugi boš šumèl,
Otožen sam — sred mladoletja.

Kar jaz iskusil sem britkó,
Tam doli vir bo tebi jáсно,
Ko želel boš nazaj — v goró,
A želel, kakor jaz, — prekásno . . .

Jos. Volc.

Dvakrat izgubljeni sin.

(Povest; piše Basnigoj.)

I.

ar Ciganom te dam, če ne bodeš priden!“ Takó me je večkrat postrašila dobra bábica, če sem bil preveč razposajen. In vedno je ta strah pomagal. Kdo bi se ne bal Ciganov? Kaj, če me vtakne v vrečo tista grda starka, ki večkrat pride nadlegovat našo mater za kapljo mleko — pa ga hoče polhen lonéc, mislil sem si ter se stisnil k babici. Tega pa vže ne, da bi me nosila potem Ciganka na hrbtu po svetu in da bi gledal iz vreče, kakor čuk iz dupla. Zató sem raje poslušal babico.

Pa, da ne bote mislili, mladi čitateljčki moji, da je to le prazen strah, če se komu pretí s Cigani, povem vam jo, kaj se pravi, če koga Cigani vzemó.

Prav doli v Hrvatih v neki vasi blizu Bosne — v Rajevemselu se pravi — zjužinali so pri Mikšičevih. Mati je spravljala posodo, hči Milka je pa vzela v naročje brateca Markca ter šla pod milo nebó. Na dvorišči sreča črno Ciganko, ki je šla s piskrcem prosjačit v kuhinjo. Takój v veži vže začne klepetati po svoji navadi:

„Mati, mati, dajte mi kapljo mleka, malo slanine, dajte, dajte, bodem povedala dobro srečo!“ V tem stopi iz sobe gospodar oče Marko. Ta je imel posebno piko na Cigane; zató ker so mu nekoč ukradli tri ovce.

„Bom ti jaz povedal dobro srečo, če ne greš hitro iz moje hiše! Delajte, lenobe grde, pa vam ne bode treba stradati in prosjačiti. Kaj meniš, da meni po sili leže žito in slanina v shrambe. Alá — le hitro, če ne!“ — —

Starka se zasučé, zagodrnja nekaj v koščeno brado ter jo udari potepeno čez dvorišče.

Za Mikšičevim posestvom se je razprostiral velik gozd. V to grmovje je krenila Ciganka. Ob robu gozda pa hipno obstoji. Prst si položi na zgubano čelo — na lice ji leže satanski nasmeh, stare sive oči se ji pa oživé, kakor mladi mački, ko čaka na plen. Le trenotek je stala takó. Potem se je potuhnila v grmovje ter se počasi plazila ob grmovji dalje. Še sopsti si ni upala. Samó kadar je preveč zahrstelo suho dračje, približala se je koščena brada nosu tako blizu, da sta se malo ne dotaknila. Menda je hotela od jeze zaškripati. Dobro, da je bila popolnoma škrba.

Zdaj je pripognila zadnjo vejo. V prijetni sencí je spalo na mehkem mahu ljubko dete. Obrazek je imelo zadelan z ruto, da ga niso vbadale sitne muhe. Bil je to Mikšičev Marcec. Milka je pa sredi travnika trgala cvetlice.

Kakor skopec je planila Ciganka po detetu, zavila ga v svoje cunje ter zginila z Marceem v goščavi, kakor bi se bila udrla v tla. Hodila je po skrivnih stezah dobri dve uri ter dospela v neko dolino. Tam so ležali njeni drugovi ter kurili. Ko jo ugledajo, kako sopiha skozi grmovje, planejo vsi k višku. Vedeli so namreč, da se poglavarica Sulma ne vrača prazna.

„Hitro mi dajte jesti, potlej pa po bliskovo dalje. Maščevanje nosim, maščevanje!“

In odvila je Markca, ki se je skoraj zadušil, ter ga pokazala tólpi. Nato se je naglo okrepcala in posvetovala z vodnikom. Ta razdeli potem tólpo na več oddelkov, katere razpošlje na vse strani, da bi zmešal ljudem sled, ako bi jih iskali. V tem so pa vže druge Ciganke Markca slekle, namazale ga z rjavo mastjo, zavile v strgane cape in ga vtaknile v vrečo, katero je oprtala starka Sulma. Prejšnjo obleko Markcovo so pa raztrgale in omočile s krvjo ter nesle v grmovje. Le srajčico je pridržala Sulma záse. Bog ve, kaj je nameravala z njo. Stare Ciganke so zvite kot ovnov rog.

Za pol ure so vže izginili Cigani ter se razkropili na vse vetrove. Starka je ubrala pot proti Bosni. —

Milka se je kmalu vrnila z lepim šopkom. Toda kakšen strah jo je prevzel, ko ni bilo Markca na mahu. Morda sem ga dejala kam drugam? Dirjala in hitela je od grma do grma, jokala se, — ali vse zamán. O Markcu ni bilo duha ne sluha. Bežala je domóv. Pa ni mogla drugega povedati vsled silnega jokú, kakor: „Markca ni!“ Oba — oče in mati — pa tudi sosedje hité proti gozdu. Ali vse upitje, vse iskanje in klicanje — vse je bilo bob ob steno. Dobra mati je toliko jokala, da so jo morali odvesti domóv — kjer je v silni bolésti preihtela vso noč. O kolika je materinska ljubezen!

Možje so se razkropili po gozdu in iskali v pozno noč. Oče se je vrnil še le zjutraj in prinesel krvavo obleko Markcovo. Naletel je tudi na nekatere Cigane, ki so ga prosili, naj jim preskrbi smodnika in svinca. Zakaj videli so, da se klatijo po gozdu volkovi.

To poročilo je popolnoma utrdilo vaščane, da so otroka raztrgali volkovi. Sosede so tolažile ubogo mater, naj ne žaluje po njem, saj je v nebesih. Ta je pa bila takó zbegana, da je rekla: „Kako bo v nebesih, če ga je pa volk požrl?“

Polagoma so pozabljali pri Mikšičevih to nesrečo in za leto dnij ni nihče več govoril o Markcu. Taki-le so ljudje. Vse se pozabi. Največje zlò, pa najlepša sreča.

II.

Neko popóludne tistega leta, ko je bil Markec ukraden, izprehajal se je pater Hijeronim v globoki Bosni po temnem gozdu. Bil je oblečen popolnoma po turško. Zakaj tam doli ni bilo varno nositi redovniške obleke. Poznal si ga pa vender lahko, da ni Mahomedanec. Zakaj v roki je držal molek in jagode so drsele počasi po niti druga za drugo. Mož je molil. To je bila njegova jedina zabava na izprehodih. Zakaj do svojih redovnih bratov je prišel le redko, ker je bil samostan dokaj oddaljen. Saméval je v priprosti hišici, pasel skrbno malo čredico tlačenih Kristjanov ter jim pomagal duševno in telesno. Dajal jim je poguma in budil upanje, da bodo kedaj oproščeni turškega jarma in tedaj bodo dali lahko duška pobožnosti, katero morajo sedaj še skrivati. In njegove besede so res tolažile uboge trpine. Zató so ga pa tudi ljubili kot svojega očeta. Kadar je bilo treba koga ozdraveti, komu svetovati ali kaj drugega storiti, vedno je pomagal jedino le pater Hijeronim.

Ta je torej zavil uprav kar za neko skalovje, katero je bilo obrasteno z mahom. Tam zadej v temni senci je izviral bister studenček. Ob njem je sedeval

sveti mož in se hladil na mehkem mahu vselej, kadar je hodil semkaj na izprehod. Tudi danes je sedel, da se nekoliko oddahne v tihi samoti.

Ni še dobro sedel, vže zasliši čuden — zategnjen klic.

„No, kaj pa je to? Živali, ki bi tako vekala, ne poznam. To mora nekaj drugega biti!“ Poslušaj. Dolgo časa je bilo vse tiho. Zdaj začuje znova vek tako hripav, da je mislil, da skopec davi kakega ptiča. In sedel je nazaj na mah, izvlekel kos kruha ter ga pomočil v studenčnico. Uprav je mislil ugrizniti oskromno južino, kar zajoka z nova ono neznano bitje. Toda sedaj je spoznal do dobra, da to mora biti kako otroče. Hitro se napoti v hosto proti kraju, od koder se je čulo ječanje. Dolgo je blodil redovnik po grmovji, predno je prišel do zaželjenega namena. Zakaj veter je malo po malo šumel z listjem in vejevjem in tako zanašal glasove na vse strani, da je bilo težko priti na pravo sled.

In kaj je našel oče Hijeronim? Mali deček je kobalil po vseh štirih skozi grmovje. Nežne ročice so bile vse razprskane, srajčica raztrgana — in lasci vsi zmršeni. Ves onemogel se je zgrudeval na tla pa zopet vstajal ter skušal riniti dalje. Videti je bilo, da je dete tako mlado, da ne more še hoditi po konci. Redovnika je zbolelo srce, ko je ugledal nedolžno stvarco v toliki bedi. Skočil je k otroku, dvignil ga v naročje ter ga ljubeznjivo pogovarjal. Deček se ga je sprva zeló prestrašil, potem je pa začel blebetati: „tata—tata!“ Menda je klical ateja.

Oče Hijeronim je šel potem v hosto, da bi morda dobil še kako drugo sled, kako da je prišlo nedolžno dete v to samoto. Ker pa ni mogel zaslediti ničesar, vrnil se je k studencu. Tam je dal piti najdenčku vode in jesti namočenega kruha. Vodo je slastno pilo dete, kruha pa ni moglo jesti. Kako drage volje bi bil dal siroti kaj boljšega, toda imel ni. Zató se je vrnil hitro domóv. Dete je zaspalo v njegovem naročji. Doma je položi na posteljo, meneč, naj počiva, da se prespi. Ali kako se prestraši, ko se dete ne gane. Bilo je, kakor mrtvo. Poprej od joka zarudeli obrazek je bil blede in voščen. Trepalnice se niso ganile. Celó žila mu ni tótkla.

„Bog se te je usmilil, črviček mali,“ tako je govoril oče Hijeronim sam v sebi. „Pa prosi še záme v nebesih! Pa ne samó záme, tudi za moje ovčice“ — — In v tem je pritisnil uho na drobne prsi in pazljivo poslušal. — „Nisi še mrtev ne! Čaj, čaj, pomagam ti.“ Tako je tiho vzkliknil, prinesel krepilne pijače ter mu kanil nekoliko kapljic v usta. Tudi drgnil ga je po rokah, da bi oživil kri. In glej! Najdenček odpré oči, žile mu prično polagoma utripati in voščena barva mu zginja z lic. Posrečilo se je umnemu redovniku oživiti omedlelo dete.

Sedaj je bilo to njegovo veselje, da se je igral z dečkom, kateri je sicer dolgo bolehal in hiral, toda skrb rednikova ga je otela, in za dobro leto je vže poskakoval rejenček okrog hiše. Oče Hijeronim je v tem poizvedoval na vse načine, čegavo da je to dete. Ali brez uspeha.

„Naj bo, kakor hoče. Sedaj je otrok moj pa božji, dokler ne dobim starišev. Vzgojiti hočem dečka tako, da se ne bodo mogli pritoževati, če bi jih kedaj po naključji dobil. Tedaj bode njihovo veselje, moje veselje.“

In oče Hijeronim je bil mož beseda. Deček-najdenček je bil najpridnejši, najmodrejši in najpobožnejši mej vsemi otroci v okolici.

(Dalje sledi.)

Nevihta.

Bilo je „tisti čas, ko je šla pšenica v klas“ — nè, nè, zmotil sem se, pozneje je bilo, kajpada, precej pozneje, takrat ko so po nekodih vže žito želi. Ej, ljubi moji, lepo je bilo tedaj povsodi, kamor se je človek ganil! V gozdu so vže zorele jagode, ptiči pa peli, kot bi jim šlo za stavo, na vrtu so bile črešnje-črnice skoraj vže zrele — da bi človek le mogel do njih! — in drugo sadje je tudi obetalo lepih sadov, čeprav še le kasneje, na travniku pa je cvetelo mej visoko travo cvetic, kolikor in kakeršnih si je kdo poželel: rdečih, modrih in belih. A na polji je lahen vetrec pripogibal težko klasovje, da se ti je zdelo, kakor da se ti klanja in te pozdravlja. Dobro jo je pogodil narodni pesnik, ki trdi:

„Kak' luštno je po let',
Začenja rž cvetet';
Po njivah se ziblje to klasje rmeno,
Pšenično, ovseno in tudi rženo . . .“

In potem nikdar mraz, skoro vedno krasno vreme, in pa dan tako dolg — saj „o svetem Vidi se po dnevi in po noči vidi“ — ali ni res poletje lep čas? Jeli dà? Ej, lep, lep!

Jaz tudi menim, dà, in Potočinov Jožek je bil prav take misli. Saj se mu je pa tudi dobro godilo! Lepó vas prosim, kako bi se mu neki nè? Domá so bili dokaj premožni, da Jožek ni bil nikoli ne lačen ne raztrgan, in pa čisto nobene skrbi ni imel. V šolo še ni hodil, drugega težavnega dela mu pa tudi še niso nalagali. Samó sestrico Tinico je moral včasih voziti na vozičku okrog hiše. Vender sedaj ob žetvi, o „velikem delu,“ skoro ni utegnil varovati Tinice; najboljše bi se mu bilo zdelo, da bi vedno spala. I, pa se mu je res nabralo veliko opravkov! Le pomislite: žetev pred durmi, a Jožek še kozólca ni imel. Zató se je bilo treba sedaj pošteno upirati. To je bila še sreča zanj, da mu je Metka — no, v petem letu je bila, nekaj je vže storila — tako zvesto pomagala. Težko, ali ščasoma sta vender-le naredila lasten kozolček tam konec hiše, kamor se solnce najtopleje upira. Vidite, da sta bila vže modra, da-si še mlada! Tjà se postavi kozolec, kjer se žito prej posuši.

„Po polji sapica pihljá,
Da zrelo žito se zibljá;
Dekliči srpe sučejo
In sladke pesni pojejo.“

Tako pôje stara pesen, in tako je bilo tudi pri Potočinovih. Najete in domače žanjice so podirale pšenico, da je bilo kaj. Za njimi pa sta hodila Jožek in Metka ter pobirala klasje. Tega menda ni treba posebej praviti, da so bili Jožkovi snopki vedno polovico večji, kakor Metkini. Kako je pa tudi skakal po razorih in se sklanjal! Vender resnico vam povem, saj tako je jedino prav, da-si se bode morda Jožek kaj hudoval: bolj skrivaj je izpulil tudi kak klasek iz snopov, katere so bile nažele žanjice. No, pošteno sicer ni ravnal, toda velike škode pa tudi ni delal, in izvestno bi ga oče ne bil karal, da ga je tudi videl, saj mu je bilo znano, da potrebuje Jožek za puto „čopo“ več žita, kakor Metka za svojo piško.

Tri je bila ura, ali kaj, ko so se začeli vzdigovati izza gorâ težki oblaki. Poprej so, dejal bi, leno ležali na gorskih vrhovih, in solnce jih je lepo obsevalo, da so bili videti kakor bliščee se nov sneg. Ali sedaj jih je gnal veter čedalje višje ter mimogredé tu ali tam odtrgal oblake, da je plesal po še jasnem nebu, kakor jagnje pred čredo na zelenem travniku. Kmalu so zakrili vedno novo prihajajoči oblaki do malega pol neba, in solnce je le še tam pogledalo na zemljo, kjer so se raztrgali. Vihar je bil silnejši in silnejši, temnilo se je. Lastavice so plaho čivkajoč zeló nizko letale, kakor vselej pred hudo uro, ter pridno lovile mrčese, zakaj slutile so, da pozneje precej časa ne bodo mogle prinesiti mladičem niti najmanjše mušice. Muhe in komarji so bili neznansko nadležni, soparica neznosna.

Oče Potočin je prihitel z vozom, da naloži in spravi pod streho našeto žito.

„Žanjice, snope urno na kupe!“ klical jim je; „tako čudno se naklada tam za gorami, da bi se utegnila pridrviti prav huda nevihta.“

Tedaj se je zablistalo ondù ob zadnji gori, kmalu potem pa se je čulo votlo in zategnjeno: „gro—o—ó—ò—ó.“ Ni bilo dolgo, pa se je zasvetilo drugodi. Trenotek potem je švignila ognjena kača ravno nad Potočinovo njivo, vmes pa zmiraj tisti strašni, vedno močnejši: „grò—ò—ó.“ V vaškem zvoniku je zapel zvon: zvonilo je „megli.“

Jožek in Metka sta nehala pobirati klasje in tesno jima je bilo. Plašno sta gledala k višku, češ, kaj neki bode. Ko pa nagloma prav močno trešči, jame Metka jokati.

„Cilika, spravi, spravi otroka domóv,“ velel je oče starejši hčeri. Ta je hitro ubogala, vzela Metko v naročje, Jožka pa prijela za roko, in odrinili so. Vender tekli niso, da-si so padale vže debele kaplje, zakaj kadar grmi in treska, ni varno dirjati, lahko trešči tjakaj.

Domá jo je mahnil Jožek naravnost k svojemu kozolcu ter zložil žito vanj; tudi Metka je prišla za njim ter dela svoje snopke na drugi konec kozolca. Ko je pa jel dež liti in ga je veter zanašal pod kap, kjer sta bila Jožek in Metka, smuknila sta jo rada v hišo. Potočin je tačas tudi vže zategnil snopje na suho, žanjice so takisto vže ušle nalivu, vse se je zbiralo v sobi, da tu prevedré. Pa je bilo zares potrebno vedriti, zakaj vreme je bilo čedalje hujše. Vihar je strašno divjal ter krivil in pripogibal drevje in žito. Treskalo je pa kar nepretrgoma. Šipe v oknih so tožno žvenketale, krožniki v skledniku so oživeli ter se tako tesno pritiskali drug k drugu, da bi si bili malone robove odbili. In da ste videli Potočinovega psička „stražo,“ kako je bil miren! A drugače je vže zalajal, če je šel kdo tudi še petdeset korakov od hiše. Še celó nikdar ugnana mačka je iskala zavetja pod stolom, češ, semkaj pride najnazadnje, če kaj pride. Res je, res, kadar Bog kaže svojo moč, boji in trese se vse.

In vse se vije, vse trepeče,
Bojí vse šibe se grozeče.“ (Gregorčič.)

„Da bi nas Bog vsaj toče obvaroval, a tako sumljivo vrišči po oblakih,“ zdihoval je oče Potočin, njegova mati, stara Potočinka, pa je postavila na mizo sv. razpelo, prinesla blagoslovljeno svečo ter jela čitati v starinskem molitveniku

molitve ob hudi uri. Jožek je pokleknil tik babice ob oglu mize na tla, Metka pa se je oklenila Cilikinega kolena, ki je pestovala in tešila malo Tinico. Mati pa je ravnokar prišla izpred ognjišča, kjer je bila zanetila blagoslovljeni ogenj, ter je sedaj začela moliti z drugimi vred.

„Ne jokati! ali čuješ, kako se Bogek krega?“ govorila je Cilika Tinici. A ta se je bala treskanja ter jokala dalje.

„Poglej lučiko,“ in pokazala ji je svečo, „vidiš lučiko?“ Pa se je zagledala Tinica v gorečo svečo; kar utihnila je ter stegovala ročice proti luči.

Zunaj pa se je prav takrat zabliskalo, da je vid jemalo, zagrmelo pa kot bi se podiral svet, precej potem pa so jela padati redka zrna toče, debele kot orehi. Strašno je rožljalo po strehi, kakor bi kdo kamenje lučal. Za njimi pa se je vsulā mej dežjem drobnejša, a gostejša. Plaho so zrli Potočinovi skozi okno, sklepali in vili roke ter še prisrčneje molili, prav kakor poje pesnik :

„Zanesi nam, zanesi, Bog,
 Otmi nas rev, otmi nadlog!
 Oh, saj te kličemo očeta,
 Čuj prošnjo siromaka — kmeta,
 Sprejmi naš jok in vzdih in stok,
 Ne vniči žuljev pridnih rok!“ (Gregorčič.)

In dobron Bog, kateri je čul iskrene prošnje, velel je toči, naj neha. Pa je nehala. Močen veter je potegnil, dež se je vлил v curkih, ledena zrna pa niso več padala na zemljo.

„Hvala Bogu, hvala Bogu!“ oddihovali so si Potočinovi drug za drugim. „Da le ni bilo same suhe toče, da je le dež vmes, precej je boljše.“ In še so molili, da bi se popolnoma spreletelo.

Pol ure kasneje pa je bilo po nevihti. Oj, tako prijazno je zopet posijalo sonce in naredilo na hudournih oblakih, ki so se gnali čez hribe v druge kraje, dvojno mavrico. Tam v gredici so se lesketale na „gosposki travici“ deževne kapljice kakor biseri. A zdelo se ti je, da travica joka, zakaj silni veter jo je nagnil, in marsikatero stebelce je bilo zlomljeno. Tudi vrtnica je imela solzne oči, zakaj veliko kapljic se je ujelo na njenem perji; toda njene solze niso bile solze žalosti, marveč solze razposajene veselosti, saj ji nevihta ni čisto nič škodovala. Bila je podobna porednemu dečku, ki je baš utekel palici ter se sedaj ošabno smeje, da mu kar solzé v oči silijo.

Potočin je brž šel ogledovat, koliko škode je na polji. „Tisočera hvala Bogu!“ govoril je hvaležno, „da le hujšega ni bilo! Za jedno seme zrnja je pač izbila toča, toda kaj bi bilo, da je šel ves kruhek po vodi?“

Tudi Jožek in Metka sta jo hitro zavila konec hiše k svojemu kozolcu, ni li kaj kvare. No, pa je bilo dobro, da jima je to na misel prišlo. Vihar je namreč kozolček nagnil, snopke pa pometal pod kap v lužo.

„Oh, škoda, škoda!“ vskliknila sta oba hkrati in začela popravljati. Samó zaradi snopkov bi jima bilo kmalu prišlo nekaj navskriž, ker so bili vsi umazani in razmršeni, da nista lahko spoznala vsak svojih. Pa Metka je našla prav tedaj v travi debelo točo, ki jo je popolnoma premotila. Pozabila je kozolec in žito ter se igrala s točo.

„Jožek, vidiš, kako lepo krogeljico imam? Jej, jej, kako je mrzla!“ Klicala je brateu, ki je tudi jel iskati točo. Potem pa sta se igrala ž njo, kakor z drugimi igračami, prav nič nista pomislila, koliko lahko škoduje tako ledeno zrnje ubogemu kmetu. Še hudo jima je bilo, ko se jima je stajala druga za drugo v gorkih ročicah! Na mah pa vrže Metka vso točo iz rok ter vsa v skrbeh pravi brateu:

„Kje je neki moja piška? Oj ubožica, menda je vender ni ubila toča, ali jo veter odnesel?“

„Pa res, moje „čope“ tudi ni nikjer,“ odgovoril ji je Jožek, in zbežala sta okrog hiše ter iskala svoji ljubljenci. Metki se je vže na jok nabiralo, ker dolgo nista nič našla. Kar se pripodi od drvarnice več kokošij, trgajoč se za črvčka, mej njimi je bila tudi Metkina piška.

„Poglej, tvoja je vže tukaj,“ dejal je Jožek sestrici, „kam se je neki izgubila moja?“ Toda sedaj ni bilo več časa, ubijati si glavo s tem vprašanjem, zakaj očetov klic: „Jožek, Metka, pojdita pobirat črešnje!“ dal mu je čisto novih mislij. Saj „čopo“ bode še desetkrat lahko poiskal.

„Jej, črešnje, črešnje!“ razveselila sta se oba, stekla, kar so ju noge nesle, ter potem zadovoljno zobala ukusne črešnje, katere je bila toča sklatila. Tako so jima ugajale, da sta skoro želela, naj bi šla vsak dan toča. Ej, kaj sta se sedaj menila, če bi bilo drugodi še toliko škode: črešnje so tako sladke! Jožku je bila pa toča ljuba tudi zato, ker mu ni bilo treba Tinice varovati, saj so bili drugi doma. Otroci pač hitro pozabljajo nesreče: sedaj jokajo in mislijo, da jim je Bog ve kako hudo, če jih pa premoti kaj drugega, brž jih je sam smeh! Prav kakor vreme: sredi popoldneva je hudo, kot bi se bližal sodnji dan, proti večeru se pa solnce vže tako zadovoljno smeji, da se le čudiš. Nevihte se vse boji, čemer-nega otroka pa tudi nima nihče rad. Zato vam pravim, dragi moji: prosite Boga, da nas vselej obvaruje hude ure ter dodeli srečnih dnij, dnij radosti in poštenega smeha. Jeli, da obljubite? — Obetamo. — No, potem pa vže bode!

Kajtimar.

Prosim!

Ko umrjem, mi privedíte
Vi vnučeca na grôbec moj,
Z nedolžnostjo zvestó molíte
Za duše moje tam pokòj!

Povédite mu, da počíva
Zdaj bábica pod hribcem tém,
Da kamen težki njo pokriva,
Ki je izginila očém.

Ki je Bogá, ljudi ljubíla,
Kateri dom je naš bil drag,
Ki domovincem je povíla
Vijólie kito v mili znak.

Ki srčne čúte je bogate
Gojila detei nežnih let,
A ki je vnuke svoje zlate
Ljubíla nad ves drugi svet.

Zatorej prosim, privedíte
Vi vnučeca na grôbec moj,
Z nedolžnostjo zvestó molíte
Za duše moje tam pokòj!

Luijza Pesjakova.

Učenka ob koncu šolskega leta.

Deset je mesecev prešlo
 Kar leto šolsko smo pričele;
 Zdaj jemlje vže od nas slovó,
 Slovó od njega me — vesele!

Kakó nam hitro mine čas,
 In hitro potekó nam leta! —
 Svarilen nauk to za nas,
 Čeprav še mlada smo dekleta!

Saj predno človek se zavé,
 Preide mu življenja dóba;
 Po letih sicer mlad je še —
 A vže stóji na robu gróba!

Zató živí naj vsak takó,
 Kot moral bi vsak hip umreti;
 A dela naj takó skrbnó,
 Kot let bi tisoč bil na sveti.

Kar v letnih časih je vzpomlád,
 V življenji to so mlada leta;
 V mladósti torej delaj rad,
 Saj delo dober sad obeta.

Kdor se v mladosti ne učí,
 Ničesar znal ne bo v starósti;
 Kdor kdaj počivati želí
 Naj pridno dela vže v mladósti! —

A ker brez milosti z nebes
 Je brezuspešno vsako delo,
 Moliti nam zató je vmes,
 Uspeh da dober bo imelo. — —

In me smo mesecev deset
 Se skupaj v šoli tu trudíle,
 Naukov lepih si in vèd
 Za čas in večnost pridobíle.

Smo mnogo zlatih se resnic,
 Za leta pozna naučile; —
 A mnogo naših je vrstnic,
 Ki niso táko srečne bile!

A pláčati nam teh dobrot,
 Ki smo jih tú prejele v šoli,
 Popláčati — kakó, od kod?
 Ne bo mogoče nam nikoli!

A kar — učiteljice ve —
 Za vas nam možno je storiti,
 Prav rade to storimo vse:
 Srčno za vas čemó moliti.

Po vaših hočemo vselèj
 Naukih modrih se ravnati,
 Poslušne, pridne kot doslèj
 V prihodnje hočemo ostati. —

Deset je mesecev prešlo,
 Odkar smo leto to pričele,
 Ki jemlje zdaj od nas slovó,
 Slovó od njega me — vesele

Zahvala tórej naj Bogú
 Od ust do ust se razodéva,
 Za vse dobrote, ki smo tú
 Prejele jih do tega dneva!

dr. H. Z.

Trikratni nasméh.

ek dober oče je ležal na smrtni postelji. Prej nego li je zatisnil za zmiraj svoje oči, nasmehnil se je trikrat. Uprašan, zakaj se je nasmehnil, odgovoril je tako-le: „Najprej se mi je zasmijalo srce, ko sem videl, da je vse veselje tega sveta šlo mimo mene. Mislil sem si: Kako morajo pač ljudje take prazne pene toliko ceniti! Potlej se mi je zasmijalo srce, videč, da me vse zemeljske bridkosti in béde zapuščajo ter se ima to bodeče trnje izpremeniti v prijetne cvetice. Naposled nasmijalo se mi je srce, gledajočemu smrti v oči, in mislil sem si, zakaj se vender ljudje smrti takó bojé, ko je vender smrt angelj božji, ki nas popelje iz te solzne doline v blaženo večnost.

Kakeršno življenje, taka smrt.

—é.

Abd-el-Kader.

(Življenjepisna črtica.)

— „Turek,
koder gre, rohní, požiga.“
(*Stritar.*)

Abd-el-Kader.

Turek je le Turek. Zakleti sovražnik krščanstva je bil, še je in bode izvestno ostal vedno. Čeprav sedaj ne udarja na plen po lepih naših deželah, vendar se še ni zato poboljšal. Boji se oboroženih držav in zato tiči domá. Če pa dobi priliko,

da bi mučil Kristjane, tedaj jo brez dvombe porabi. Tako se je godilo 1860. l., meseca malega srpana v Damasku.

Ahmet paša, poglavar Sirije, iskal je vedno povoda, da bi napadel Kristjane v Damasku. Hlepel je po njihovi krvi, kakor krvoločni tiger po nedolžnih ovcah. Nekoč se mu naznani, da je stopil Anglež — Kristjan — pokrit in obut v mošejo, turško cerkev. Ta malenkost mu je bila zaželjeni vzrok. Hitro je sklical vse mestne veljake in poveljnike. Po noči so se zarotili zoper Kristjane in jim prisegli smrt. Zakaj? tega ni prašal nihče. „Krivi so, ker so živi,“ tako se je reklo, in zadostovalo je. Takój so pričeli po Damasku oznanjevati turški duhovniki sveto vojsko. Vse je divjalo in besnelo zoper Kristjane.

9. malega srpana o póludne zagromita dva silna topa. To je bilo znamenje, da se je pričelo preganjanje in prelivanje krvi. Ahmetovi vojaki so drli oboroženi od vseh stranij in zaskočili vse ulice ónega dela mesta, kjer so stanovali Kristjani. Silen vik in krik nastane. Za vojaki so drle razbojniške čete divjih narodov, katere je privabil strel v mesto. Kar niso storili vojaki, popravila je ta sodrga. Kristjani so bežali, skrivali se, branili — a vse zamán. Divji Turki so jih izvohali povsodi, morili in mučili neusmiljeno, plénili premoženje, hiše pa požigali in rušili.

In ta silen jok in stok, ki je rodil na tisoče bolečin in na tisoče solzá, gledal je Ahmet-paša z največjo slastjo. 30.000 Kristjanov se je zvijalo v silni bolésti in klicalo na pomoč. A njegova ušesa so bila gluha za te obupne klice, njegovo srce mrzlo ob toliki bédi.

S pašo vred je rohnelo vse turško prebivalstvo; samó jeden človek je bil, v katerem je zmagalo človekoljubje, poštenost in pravičnost. Bil je ta plemenita duša — tudi Mahomedanec — Abd-el-Kader, ponosni sin puščave in glasoviti poglavar algirskih Arabcev. Boril se je poprej slavno za svobodo svoje domovine. Slednjič ga pa premagajo Francozi in izpodé iz njegove domovine. Bežal je s pešci od zvestih vojakov v Damask in ondù živel sam záse.

Ahmet-paša je mislil, da bo tudi njega pridobil za svoje peklenske načrte. Ali varal se je. Odločno je zavrnil pašino ponudbo poštení in pravicóljubní Arabec: „Če izbukne preganjanje, braním jaz Kristjane.“

In ostal je mož beseda.

Ko se je začelo krvoprelitje, zasedel je konja in dirjal po mestu s svojimi Arabci, iskal in nabiral Kristjanov ter jih vodil v svojo palačo, kjer so bili varni pred Turki. Otel je tudi konzule — zastopnike raznih krščanskih držav.

Zvečer pridrvi do vrat velike bólnice usmiljenih sestra reda sv. Vincencija Pavlanskega. V tej bolnici je iskalo zavetja na stotine Kristjanov. Toda vsi so čakali, kdaj da umró mučeniške smrti. Lazaristi — duhovniki — so spovedovali, redovnice so pa molile. Kar zadoné konjska kopita in vsi so bili prepričani: „Zdaj-le nam bije zadnja ura.“ Ali ni bilo takó. Abd-el-Kader jih je prišel rešit s svojimi vojaki. Odvedel je vse v svojo palačo ter branil sam uhod v svoj dom s 100 čvrstimi Arabci.

Ker pa moritve le ni bilo konca, šel je Abd-el-Kader k paši ter mu rekel: „Vladar, kar se godi v mestu, vnebovpíjoča sramota je za nas Turke. Dovolí, da storím svoje.“

„Dobro,“ odvrne paša. Za jedno uro ti pošljem 400 pušek, potem pa stori, kar ti drago!“

Paša pošlje res puške a zajedno dobi Abd-el-Kader naznanilo, da ima 5000 tolovajev naskočiti njegov dom ter ga popolnoma razrušiti.

Toda ponosni Arabec se ne klone. Hitro razdeli puške Kristjanom, ki so bili zmožni sukati orožje. Svoje vojake razpošlje po mestu. Dvesto zamorcev obleče po turško in jim reče naj zažgó mesto na vseh straneh, ko bodo videli, da je napadena njegova palača, Ahmet-pašo pa naj ubijejo in z razposlanimi vojaki vred začnó krvavi boj zoper tak izmeček ljudij.

Ali paši je hitro upalo srce, ko se je šlo za resen boj. Ni si upal napasti srditega Arabca.

Abd-el-Kader je rešil 14.000 Kristjanov gotove smrti. Pomagal jim je tudi deléč méd-nje hrano in obleko. A vender je pomorila turška besnost še nad 8.000 Kristjanov in požgala 3800 hiš, 4 samostane in več cerkva.

Da pa ni bilo pravicoljubnega Arabca, otet bi ne bil niti jeden Kristjan. Da-si vže počiva deset let v hladni zemlji, vender ni pozabljen. Njegov spomin še živi pri Kristjanih in Mahomedancih in bode živel, dokler bode na svetu kaj pravice in ljubezni do bližnjega.

Basnigoj.

Máličkov prijatelj.

ù, pozdravljeni, prijateljčki moji! Kaj naj vam pa danes povem lepega? Ahà, saj sem vam vže zadnjič obljubil, da vam povem kaj o máličkovih prijateljkih.

Menda še veste, kdo je moj máliček? Nù, dobro, da veste. Moj ščinkovec je, s katerim sva to zimo skupaj prebila. O, sedaj sva vže velika prijatelja!

Oni dan me je obiskal Ljubenčev oča. Pokazal sem mu tudi svojega ščinkoveca. Prav veselo ga je pozdravil, ker Ljubenčev oče ima ptičke zeló rad. „Oj, prinesi ga no jedenkrat k nam, da ga vidi moj kanarček,“ reče mi oče in jaz mu obljubim, da ga prinesem. V nedeljo po krščanskem nauku sem nesel málička v vas k Ljubenčevemu kanarčku. Ta kanarček je kaj zal ptiček. Lepo rmeno suknjico ima in peti zna, da bi ga vedno poslušal. Ljubenčev oče mu je napravil tudi zalo kletko in tam notri skače in prepeva po ves dan. To bi morali videti, kako ga ima Ljubenčev oče rad. Kadar koli pride domóv, vselej mu prinese kako slašéico; zdaj košček sladkorja, zdaj listek solate, ali kaj drugega dóbrega. Ko sem prinesel ščinkoveca, spustil sem ga v kletko h kanarčku. Prav veselo sta se pozdravila. Takòj sta bila velika prijatelja; sedla sta na najvišjo šibko v kletki in se začela pogovarjati. „Nù, odkod pa ti, prijatelj?“ nagovori kanarček mojega málička. „Ali si tudi ti, ubožček, ujet, kakor jaz?“ — „Dà, dà, tudi jaz sem ujet, ali ubožček pa vender nisem,“ odvrne mu moško moj ščinkovec. „Sam sem se dal ujeti in prav dobro se mi godi.“

„Oj, kako moreš kaj takega govoriti, kako moreš biti zadovoljen v kletki? Le poglej, kako prijetno bi bilo letati zunaj po prostem. Kako lepo belo je vse! Oj, kako rad bi bil jaz prost, tukaj pa imam komaj toliko prostora,“ da se ganem, toži rumenoglavček. — „Oj ti si še mlad, prijatelj moj,“ odvrne mu modro moj znanec. „Izvestno še nisi videl nič sveta, ker tako govoriš. Glej, jaz sem izkušen in vem, kako se živi po svetu. Ta sneg, ki se tebi vidi tako lepo bel, nevaren je za nas ptičke. Vse ti pokrije, da ne dobiš nikjer živeža in moraš hudo stradati. In pa kakó je mraz zunaj. Lani ste mi zmrznili moja ljuba mamica in sestrica. Oj! kako sem žaloval po njima.“

Tù moj ščinkovec nekoliko preneha in žalostno vzdihne. „Tudi letos je bila huda zima; morda bi bil tudi jaz šel za njima, da me ni rešil spomin na mojega starega očeta. Ta mi je pripovedoval nekđaj, da si je ohranil neke hude zime življenje le s tem, da se je dal ujeti dobrim ljudem, pri katerih je preživel vso hudo zimo; vzpomladi pa so ga zopet izpustili na prosto. Tudi jaz sem letos tako storil, priletel sem v odprto sobo in sedaj se mi prav dobro godi. Izvestno me bode moj gospod vzpomladi zopet izpustil, ker me ima tako rad.“

„No, saj se meni tudi ne godi ravno tako slabo,“ deje kanarček. „Ko bi le takega strahú ne prestal v tej kletki. Oni dan sem zadremal po kosilu malo tu-le na koritu. Na jedenkrat se prebudim ves prestrašen; nekaj me je zagrabilo za rep. Ko se ozrem, ugledam pred kletko strašno zver. Oči so se jej svetile iz velike glave, beli, ostri zobjé so gledali grozno izpod dolgih brk. In pa kake kremplje je imela zver na nogah! Še sedaj se ves tresem, kadar se je spomnim. Izvestno bi me bila požrla ona divja zver s kletko vred, da je ni odpódil Ljubenčev oče. A vendar mi je izruvala skozi kletko tri najlepša peresca iz repa; poglej, še sedaj se mi pozna. Oj, v kaki nevarnosti sem tukaj notri!“

„To je bil bajè — cerkvenikov maček,“ prikima izkušeno moj ščinkovček. „Tega se varuj! Tudi mene je hotel oni dan, ko sem sedel na oknu. Splazil se je od zunaj po zidu na okno in trkal in skušal, da bi prišel notri; a skozi šipe ni mogel.“

„Oj, ko bi bil zunaj na prostem, kako lahko bi mu ušel,“ vzdihne rmenček. Kar vzletel bi k višku, in nič žalega bi mi ne mogel storiti.

„O, tudi zunaj ni vse tako varno,“ kakor si ti misliš,“ zavrne ga moj ščinkovec. „Tudi na prostem imamo mnogo sovražnikov. Lansko jesen nas je spala cela tólpa v nekem grmu. Ko smo vsi najslajše spali, prifrči velika naša sovražnica, huda sova — ti je ne poznaš — in začne neusmiljeno daviti moje prijatelje. Jaz sem se tako prestrašil, da sem od strahú padel z veje na tla in to me je menda rešilo gotove smrti. O pa tudi drugače je še mnogo nevarnostij in vse polno sovražnikov. Ko sem bil jaz še majhen in doma v gnezdu, vže tedaj sem izkusil mnogo hudega. Bilo nas je petero — bratov in sester — v gnezdu. Ravno smo čakali očeta in matere, da nam prineseta kaj za lačne želodčke, kar prideta dva dečka in zagledata naše gnezdo. Urno sta bila pri njem in veselo gledata nekaj časa naš strah. Kar vzame jeden kučmo z glave in nas prične pobirati vanjo. Se ve, da smo kričali in klicali na pomoč, ali nič ni pomagalo; kmalu sta nas imela vse v kučmi. Nato zlezeta malopridneža zopet z drevesa in gresta proti domu. Oj, kako hudo nam je bilo v kučmi! Deček, ki jo je nosil, tiščal jo je tako trdo k sebi, da bi se

malo ne vsi bili zadušili v njej. Vše smo se pripravljali na smrt, ali k našej sreči pride gospod učitelj mimo, ki dečka ustavi, da mu pokažeta, kaj imata v kučmi. Ko gospod učitelj zagleda nas uboge ptičke, ostro pokara dečka in jima ukaže, da nas morata takòj nesti nazaj.

Kako vesela sta nas bila oče in mati, ki sta nas vže tako težko čakala. Dva dni pozneje pa je umrl moj bratec, katerega je bil deček preveč stisnil k sebi. Poglej torej v kakih nevarnostih so zunaj naši bratje.“

Tako sta se pogovarjala ptička. Ker se je vže mračilo, vzel sem svojega malička zopet iz kletke, želela sva „lahko noč“ Ljubenčevemu očetu in njegovemu kanarčku ter šla domóv. Na poti je naju srečal cerkvenikov maček, ki je nekako poželjivo vzdignil rep ter pogledal mojega ščinkovčka; ali nič žalega mu ni mogel storiti.

Drugi dan povem vse gospodu učitelju, kaj sta se pogovarjala ptička. Gospod učitelj je to povedal tudi učencem v šoli in še pristavil: „Glejte, otroci, kako hudo delate ptičkom, če jim razdirate gnezda in pobirate mladiče. Ptički so božji prijatelji in zatožili vas bodo jedenkrat pri ljubem Bogu, če jim kaj žalega storite.“

Ne razdirajte torej gnezd, ne pobirajte jajček in ne jemljite mladičev iz gnezd.

Jožko G. Planinec.

Listje in cvetje.

Božja žabica.

Živalica tiha
 Zakaj tu čepiš,
 Na veji samotno
 Kakó tu živiš?
 Kobilice brdke,
 Glej, jadrnih nog
 Kakó skaketajo
 Po travi okrog.
 In ptice pod nebom
 Letaje prostó
 Si pesence drobne
 Veselo pojó.
 In ribice urne,
 Glej, v vodi kakó
 Vrteč se igrajo
 Ves dan mej sabó.
 Metuljčki, bučele
 Pa s cveta na evet
 Letavajo skrbno
 In srkajo med! —
 Le tebi čepeti
 Zakaj je na tem
 Zelenem drevesu
 Jaz tega ne vem!

„Zakaj tu samévam,
 Povem ti jaz naj,
 Poslušaj me deček
 Boš vedel zakaj!
 Po dolgi ko suši
 Vesoljne stvari,
 Gospodič in kmetič
 Dežjá si želí.
 Tedàj jaz z regljanjem
 Naznanjam od tod
 Pohlevnega dežka
 Zaželjen prihod.
 Od Stvarnika dana
 Mi ta je lastnost;
 Na vreme da pazim,
 Je moja dolžnost.
 Zató jaz samévam
 V zatišji le-tem,
 Deževno da vreme
 Oznanjam ljudém. —
 Prav rad me zatorej
 Vsak kmetič imá; —
 Zato mi ti tudi
 Ne stori nič zlá!

dr. H. Z.

Z bridkostnim sreem omenjamo dve prebritki izgubi mej našo preč. duhovščino, ki ste nas zadeli druga za drugo v teku jednega meseca. Umril je namreč dně 23. aprila prečastiti gospod **Janez Potočnik**, župnik, zlatomašnik, duh. svėtnik, posestnik zlatega križca za zasluge itd. na Brezovci poleg Ljubljane, a takđj za njim dně 2. maja umrl je preč. gospod **Jož. Belar**, župnik v Rovtah. Oba sta bila iskrena prijatelja slovenske mladine in tudi našemu listu ves čas, odkar izhaja; zatorej tudi mi prebritko čutimo ti dve izgubi. Bodi jima najbolje plačilo v nebesih in hvaležen spomin ohranen tudi v našem „Vrtci,“ a vi otroci spominajte se v molitvi svojih prijateljev in dobrotnikov!

Nove knjige in listi.

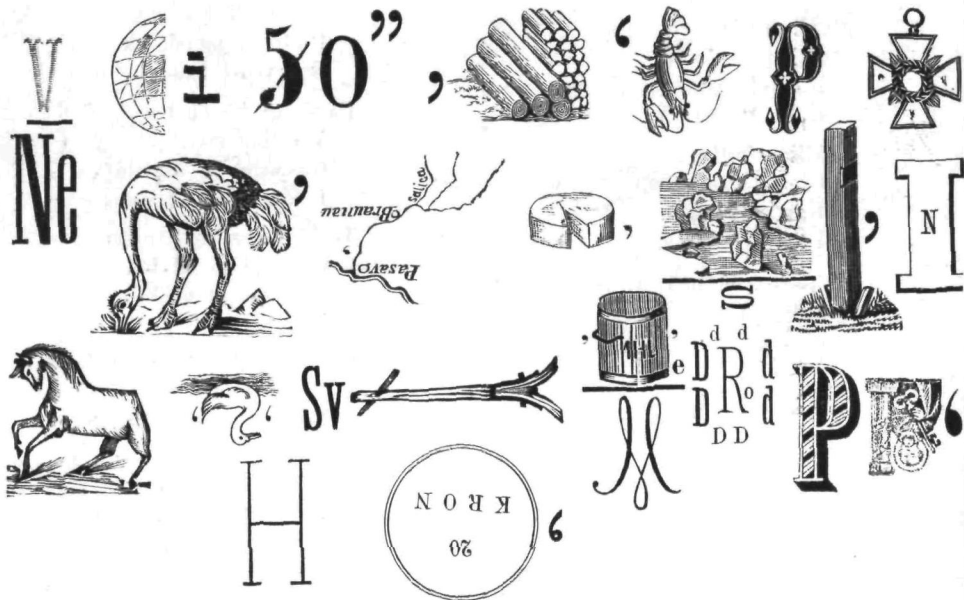
* Zmaga pri Sisku dně 22. junija 1593. V spomin na tristoletnico mladini in odraslim spisal A. Koblar. Z dodanimi prazniku primernimi pesnimi. V Ljubljani 1893. Založil in tiskal Rud. Milic. Vel. 8.º 15 str. — Ta slavnosti tristoletnice zmage pri Sisku popolnoma primerni spis priporočamo vsem šolam po slovenski zemlji kot jako primerno darilce ob koncu šolskega leta slovenski mladini. 100 izvodov stoji samó 2 gld.

* Nauki o varstvu živali za mladino. Priredil Anton Porekar, nadučitelj, na Humu. Založil in prodaja Viljelm Blanke, knjigovez v Ptujii na Štajerskem. Cena 15. kr. — Teh naukov, katere smo bili vže pred tremi leti omenili, dobi se še nekoliko izvodov pri zgoraj omenjenem založniku. Ker so ti nauki v vsaki ljudski šoli izvestno jako potrebni, opozarjamo vsa ona šolska vodstva nanje, katera jih še nimajo.

Rebus.

(Priobčil F. Stegnar.)

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

„Vrtce“ izhaja 1. dně vsacega meseca in stoji za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr. Napis: pravništvo „Vrtčevo“, mestni trg, šte. 23, v Ljubljani.

Izdajatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšič**. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.